

Møre og Romsdal Venstres fylkesvalgprogram 2019-2023

Innhold

01/19 – DEN SOSIALE OG LIBERALE REGIONEN	3
Bærekraftig fylkesøkonomi	3
Fornyelse av forvaltning og demokrati	4
Regionreformen	4
Byutvikling og arealpolitikk	5
Personvern og liberale rettigheter	5
02/19 - DEN SKAPENDE REGIONEN	6
Et fremtidsrettet næringsliv på terskelen til den fjerde industrielle revolusjon	6
Kreativitet og innovasjon er en naturlig del av landbruket	6
Fiskeri og Havbruk - Kysten er vårt vekstområde	7
Reiseliv i verdensklasse	8
Gode vekstvilkår for nytt og etablert næringsliv	8
Samferdsel på kryss og tvers	9
Mer tilgjengelig kollektivtrafikk, der folket bor	9
Vei, ferge, hurtigbåt og sykkel	10
03/19 – DEN LÆRENDE REGIONEN	12
Videregående skole	12
Skolemiljø og forebygge frafall	13
Yrkesfag og lærlinger	14
Studieforberedende opplæring - Høgskole	14
Den livslange skolen	15

04/19 – DEN AKTIVE REGIONEN	15
Folkehelse	16
Frivillighet	16
Kultur og idrett	17
05/19 – DEN GRØNNE REGIONEN	18
Reint hav og reine vassdrag	18
Gjenvinning og gjenbruk av avfall	19
Klima, miljø og naturvern	20

01/19 – DEN SOSIALE OG LIBERALE REGIONEN

Venstres visjon er et levende folkestyre i en samfunnsmodell hvor offentlige, private og ideelle aktører samarbeider og tar samfunnsansvar til felles beste. Vi ønsker å kombinere det beste fra to politiske verdener, hvor stor frihet for hver enkelt kombinert med et raust hjerte for hverandre og naturen står sentralt.

FN identifiserer de viktigste megatrendene som demografiske og sosiale endringer, nye og store utfordringer innen klima og miljø, helse og energi, økende urbanisering og ikke minst teknologiske gjennombrudd. Megatrendene er også tydelige i vårt samfunn i vår del av Norge. Demografien viser at vi har relativt mange eldre, få yngre kvinner, lavt til middels utdanningsnivå og økt flyktingetilstrømming. Det er et behov for omstilling fra et fossilbasert næringsliv til andre og mer bærekraftige aktiviteter. Møre og Romsdal må møte disse utfordringene, og vi ønsker å møte dem med en holdning preget av framtidstro, nyskaperånd og optimisme. Men også kunnskap om vår felles historie. Vi ønsker å jobbe for et samfunn hvor fylkeskommunen bidrar til best mulig livskvalitet for våre innbyggere i dag og for våre etterkommere.

Venstre stiller seg bak FNs bærekraftsmål og vil med dette programmet underbygge våre prioriteringer for neste valgperiode. Vi tror på nødvendigheten av å se på helheten av den regionale politikken og samspillet mellom økonomi, klima/miljø og sosiale forhold innen egen region.

Bærekraftig fylkesøkonomi

Fylkeskommunens økonomi står foran store utfordringer i årene som kommer, og utgiftene må under kontroll. Knapphet på ressurser vil være en permanent status og økonomien må følgelig balanseres for å være bærekraftig.

For Venstre er god kvalitet, fornøyde og aktive innbyggere og effektiv bruk av fellesskapets midler avgjørende for en moderne forvaltning. På vegne av kollektiv velferd tror vi byråkratiet i større utstrekning må samvirke med sine omgivelser og se på nye måter for å hente ressurser. Møre og Romsdal er en forholdsvis liten region med store muligheter. Venstre vil spille på lag med framtida slik at industrien kan bli grønnere, smartere og mer nyskapende. Vi tror vi må bygge kultur for samhandling og kunnskapsdeling mellom bransjer, på tvers av geografi og tankesett. Vi må utnytte våre lokale fortrinn slik at næringslivet kan utvikle en nasjonal og global konkurransekraft.

Venstre vil:

- ✓ vurdere alternative måter å organisere samt levere fylkeskommunale tjenester på der det er naturlig og hensiktsmessig
- ✓ vurdere nye former for offentlig styring og ledelse for å få mer ut av samfunnets totale ressurser til felles beste
- ✓ gjennomføre IKT-effektiviseringsprosjekt for å identifisere økonomiske, organisasjonsmessige og tverrkommunale gevinster gjennom bedre og riktigere bruk av IKT

Fornyelse av forvaltning og demokrati

Venstre vil ha et samfunn som er åpent, desentralisert og mangfoldig. Vi mener at for mange oppgaver er sentralisert de siste ti årene, og sentraliseringen må derfor bremses.

Desentralisering av makt og myndighet er en aktiv distriktspolitisk handling. Vi arbeider kontinuerlig for å flytte politisk makt nærmere lokalsamfunn og borgere. Livskraftige regioner og sterkere kommuner og en mer åpen og demokratisk forvaltning vil gi folk større mulighet til å påvirke og medvirke i sin egen og samfunnets framtid.

Venstre vil:

- ✓ høre innbyggere, næringsliv og frivillige organisasjoner før politisk behandling i flere saker enn i dag
- ✓ at komite-, fylkesutvalgs- og fylkestingmøter skal overføres på nett
- ✓ gjøre all fylkeskommunal informasjon tilgjengelig og lett søkbar på fylkets nettsider
- ✓ at fylkesordfører minst fire ganger i året besøker mørebyene for å orientere om viktige politiske beslutninger
- ✓ videreføre ungdommens fylkesting i Møre og Romsdal
- ✓ lokalisere nye fylkeskommunale arbeidsplasser i ulike regionsentra.

Regionreformen

Målet om fylkeskommunene som sterkere regionale samfunnsutviklere følges opp ved at regionreformen gjennomføres via flere oppgaver og mer ansvar overført fra stat til fylkeskommune. Venstre mener reformen vil gi bedre samordning, helhet og større legitimitet for dette forvaltningsnivået. Beslutninger vil legges på et forvaltningsnivå nærmere innbyggerne, som nærhetsprinsippet i den nye kommuneloven forutsetter. Dette vil gi innbyggerne større innflytelsesmulighet på den konkrete oppgaveutførelsen i sin region.

Arbeidet med utflytting av statlige arbeidsplasser følges opp, med sikte på å flytte flere arbeidsplasser ut fra Oslo. Herunder ønsker Møre og Romsdal Venstre å påse at de statlige retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjenesteproduksjon følges opp, slik at nye statlige arbeidsplasser som hovedregel skal etableres utenfor Oslo og omegn.

Venstre vil jobbe aktivt for å bedre soningsforholdene i Møre og Romsdal. Det må bygges nytt soningssenter på Digernes som planlagt tidligere, men også beholde Hustad fengsel. Dette er to ulike soningstilbud og kan derfor ikke sammenlignes.

Venstre vil:

- ✓ arbeide for at ytterligere oppgaver blir overført fra staten til folkevalgte regioner, f.eks. barnevern, kulturoppgaver og sykehus
- ✓ at regionene får større myndighet over egne ressurser og økonomi, bl.a. gjennom omfordeling og skatteinnkreving

- ✓ videreutvikle sterke kompetansemiljø i hele regionen
- ✓ styrke felles identitet som del av Møre-regionen – fremme viktige kulturbærere
- ✓ arbeide aktivt opp imot Vest-Norges Brüsselkontor
- ✓ koble næringspolitikken tettere sammen med forsknings-, kompetanse- og innovasjonspolitikken
- ✓ bedre samordning av totale samferdselstilbud innen regionen

Byutvikling og arealpolitikk

Når veksten er stor er balansen mellom vekst og vern avgjørende. I framtida må vi også kunne bo i gode byer og tettsteder der vi i større grad kan gå, sykle og reise kollektivt til jobb, skole og daglige gjøremål.

Det er plass til mange nye boliger i Møre og Romsdal gjennom fortetting eller på uproduktiv jord. Nye boligstrøk må først og fremst etableres nær de tilbudene innbyggerne trenger i det daglige, samt legge til rette for levende bygder.

Venstre ønsker at vekst og utvikling skal være både villet og styrt. Venstre vil bruke vekstens muligheter til å forme utviklinga til vårt felles beste.

Venstre vil:

- ✓ at veksten i transportbehovet i byområdene skal tas gjennom sykkel, gange og kollektivtransport
- ✓ satse mer på fortetting og transformering av allerede utbygde arealer rundt kollektivknutepunkter og stimulere til økt bruk av miljøvennlig oppvarming
- ✓ ha fortsatt økt satsing på helhetlig by- og tettstedsutvikling basert på kunnskapsbaserte og åpne planprosesser og et bredt folkelig engasjement. Vi vil skape flere levende steder med urbane kvaliteter, gode møteplasser og mangfold av boliger og næringsvirksomheter lokalt
- ✓ at alle nye, fylkeskommunale bygg skal ha pluss- eller passivhusstandard eller tilsvarende, ha universell utforming, og fortrinnsvis være bygget i tre
- ✓ arbeide for at samferdselstiltak som bidrar til god logistikk i pressområder prioriteres
- ✓ utvikle dagens samarbeid i regionene om areal- og transportplanlegging til et forpliktende samarbeid med alle omkringliggende kommuner
- ✓ Venstre skal jobbe for at Ålesundregionen kommer med i byvekstavtaleordningen.

Personvern og liberale rettigheter

Å være liberal betyr å jobbe for å sikre folk mest mulig frihet innenfor fellesskapets rammer.

Folk skal ha frihet til å ytre seg, mene, skape og velge sin egen hverdag og framtid. Folk skal samtidig være frie fra tvang, undertrykkelse og illegitime inngrep fra andre personer, grupper eller

myndigheter, og frie fra fattigdom, nød og utrygghet. Statsmakten må respektere begrensningene i egen makt.

Venstre vil:

- ✓ årlig vurdere personvernet i fylkeskommunens IKT-systemer
- ✓ si nei til overvåkningskameraer på skoler i skoletiden
- ✓ si nei til å bruke narkorazzia som rusforebyggende tiltak på skoler
- ✓ at politiets tiltak i skolen ikke skal komme i konflikt med elevers rettsvern

02/19 - DEN SKAPENDE REGIONEN

Bærekraftsmål nr. 9 - Nyskaping og infrastruktur

"Bygge solid infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftige arbeidsplasser og bidra til 142 innovasjon".

Investeringer i transport, energi og informasjonsteknologi er helt avgjørende for å skape en bærekraftig utvikling.

Et fremtidsrettet næringsliv på terskelen til den fjerde industrielle revolusjon

Innovasjon og endringsvilje er viktigere i dag enn det noen gang har vært før. Den teknologiske utviklingen går i en rasende fart fremover. Samtidig står vi overfor krevende miljøutfordringer, og må forberede oss på en fremtid uten fossilt brensel. Denne triple utfordringen møtes best ved å starte jakten på morgendagens arbeidsplasser med innovasjon i dag. Møre og Romsdal har allerede vist en god evne til omstilling i både industri, handel og innenfor primærnæringene.

Vår region består av et godt variert næringsliv med 548 800 dekar jordbruksareal. Norges viktigste fiskerifylke med en eksportverdi rundt 17 milliarder kroner i 2016. Nord-Europas største gassanlegg og en vesentlig aktør innen møbelproduksjon. Vi har småbutikker, gårdsysteri og gründere som får internasjonal oppmerksomhet. Nyskaping skjer i både nytt og etablert næringsliv, og det er like viktig for by og bygd. Primærnæringene i fylket er svært innovative. Møre og Romsdal Venstre ønsker å satse på nyskaping og innovasjon – rett og slett fordi det er svært god distriktspolitikk som passer fylket vårt svært godt.

Kreativitet og innovasjon er en naturlig del av landbruket

Satsing på innovasjon og nyskaping er et viktig distriktspolitisk virkemiddel. Venstre tror på skaperkraften i landbruket og opptatt av landbrukets plass i samfunnet. Det skal være mulig å være innovativ i landbruket, drifte små gårdsysteri eller lokal, kortreist produksjon av varer og tjenester.

Det skal lønne seg å satse på bærekraftig og lokal produksjon og vi vil stimulere til økologisk landbruk og vri støtteordningene mot et variert landbruk som også tar vare på kulturlandskapet.

Venstre vil:

- ✓ ha trygge arbeidsplasser og støtte opp om innovasjon og bærekraftig næringsutvikling i landbruket basert på lokale ressurser
- ✓ legge til rette for små og lokal videreforedling og produksjon.
- ✓ bidra til gjennomføring av «Klimasmart landbruk», landbrukets eget klimaarbeid
- ✓ styrke vilkårene for kyst- og fjordbruk også ved å sikre unntak fra forbud mot nydyrking av myr i områder der dette er helt nødvendig for å opprettholde et framtidig landbruk.
- ✓ samarbeide med regionale etater og organisasjoner for bedre næringsutvikling innenfor jordbruk og skogbruk
- ✓ stimulere til økologisk drift
- ✓ fremme og ivareta dyrevelferd også med tanke på inntog av ny teknologi.
- ✓ styrke jordvernet, ta vare på kulturlandskapet og biologisk mangfold
- ✓ legge til rette for ny skogbasert produksjon

Fiskeri og Havbruk - Kysten er vårt vekstområde

Møre og Romsdal har alle forutsetninger for å være i verdenstoppen innen havforskning. Et rent hav som evner å være en fornybar ressurs er viktig for Venstre. Vi skal ha en fiskeri- og havbrukspolitikk som sikrer en konkurransedyktig og allsidig sjømatnæring gjennom nyskaping og produktutvikling. Politikken skal være tuftet på tradisjon, kunnskap og verdier opparbeidet av dyktige næringsaktører, samtidig som det tas hensyn til stadig nye utfordringer knyttet til miljø og bærekraft. Venstre er opptatt av at næringsutøvere også i marin sektor har stor grad av forutsigbarhet og langsiktighet for sin virksomhet.

Venstre vil:

- ✓ ha en balansert utnyttning av sjøarealene som sikrer et reint hav og som gir det beste grunnlag for trygge og sunne sjømatprodukter
- ✓ ha en bærekraftig havbruksforvaltning som hindrer skadevirkninger på villfisk, forurensning og konflikter med annen bruk av hav og vassdrag
- ✓ ha en fiskereid fiskeflåte
- ✓ støtte en større satsning på forskning og utvikling
- ✓ at Møre og Romsdal fylkeskommune skal være aktiv i arbeidet for å sikre fylket konsesjoner og kvoterettigheter i havbruk og fiskeri

- ✓ redusere havneavgiftene og endre avgiftssystemet for godstransport slik at miljøtilpasset sjøtransport belønnes
- ✓ igangsette planlegging og prosjektering av terminaler for effektiv omlastning mellom skip og jernbane
- ✓ arbeide aktivt for å sikre vertskommunene en tilstrekkelig og forutsigbar inntekt/større verdiskaping fra havbruksvirksomheten.
- ✓ arbeide for at en havfaglig seksjon i Innovasjon Norge etableres i M&R
- ✓ påvirke til framdrift av Stad Skipstunnel

Reiseliv i verdensklasse

Fremtidens turist er grønn, bærekraftig og vil stille krav. Møre og Romsdal er en av de største og viktigste reiselivsregionene i Norge. Med store internasjonale attraksjoner og merkevarer som Geiranger, Trollstigen, Hjørundfjorden og Atlanterhavsveien som fyrtårn så kreves det en offensiv reiselivspolitik og et virkemiddelapparat som virker, for å ivareta fortsatt vekst som også ivaretar både lokalbefolkning, miljøet og turisten. Fremtidens reiseliv ligger i støpeskeia og samhandling mellom næring og det offentlige vil bli viktigere enn noen gang.

Venstre vil:

- ✓ fokusere på tiltak som belønner miljøtiltak blant cruiseskip som å arbeide for landstrøm i havner der det er stor trafikk
- ✓ videreføre og støtte opp om det gode samarbeidet med Grøn Fjord 2020
- ✓ arbeide for at Møre og Romsdal fylkeskommune gir faste tilskudd til destinasjonsselskapene i fylket
- ✓ arbeide for et mer bærekraftig reiseliv
- ✓ støtte opp om tiltak, infrastruktur og prosjekt som bidrar til sesongforlengelse og spre veksten

Gode vekstvilkår for nytt og etablert næringsliv

Nyskaping og innovasjon er like viktig i forbindelse med omstrukturering blant de store som nyskaping hos de små. En politikk som fokuserer på nyskaping og innovasjon vil bidra til å skape fremtidens sårt tiltrengte arbeidsplasser om det er i primærnæringer, reiseliv, industrien eller for den som drømmer om å drive noe eget i bygd og by. På fylkesnivå har Venstre innflytelse gjennom et omfattende virkemiddelapparat som stimulerer til nyskaping og lokalt entreprenørskap. God næringspolitikk inkluderer støtte til samarbeid, forskning, nyskaping og kompetanseheving på tvers av næringskoder. Digitaliseringen er i full fart på vei inn i næringslivet og våre hjem. Datasikkerhet, personvern og kompetanse blir to nøkkelområder som Venstre ønsker å satse på inn i fremtiden.

Venstre vil:

- ✓ sørge for førsteklasses bredbåndsdekning slik at geografi ikke er til hinder for nyskaping og utvikling. Dette innebærer også utbygging av ikke-lønnsomme områder
- ✓ bevilge forskningsmidler til åpen forskning på sivilsamfunnets sårbarhet og sikkerhet fokusere på FN sine bærekraftsmål og grønn teknologi
- ✓ arbeide for at selvstendig næringsdrivende og småbedrifter får bedre vilkår
- ✓ arbeide for å forenkle lover, regler og rapportering til det offentlige, slik at det blir enklere å starte og drive næringsvirksomhet
- ✓ etablere ordninger for raskere saksbehandlingstid for næringslivet i areal- og byggesaker (fast track)
- ✓ støtte opp næringsklynger hvor nytt og etablert næringsliv kan samarbeide og utvikles
- ✓ støtte traineestillinger for å sikre at nyutdannede kan få brukt sin kompetanse og komme inn i næringslivet
- ✓ arbeide for at næringslivet og bedriftene ivaretar sitt samfunnsansvar lokalt, nasjonalt og internasjonalt
- ✓ mer samhandling mellom offentlige etater for bekjemping av arbeidskriminalitet
- ✓ arbeide for å gjøre det enklere for små bedrifter å konkurrere om delanbud av større anbud
- ✓ slå ring om EØS-avtalen

Samferdsel på kryss og tvers

Verdiskaping, mobilitet og nullutslipp er viktige stikkord for Møre og Romsdal Venstre. Vår region er en av de aller fremste verdiskapingsregionene i landet. Vi er avhengig av god mobilitet for befolkningen og næringslivet i hele fylket. Det er også viktig med gode forbindelser til resten av landet og til/fra kontinentet. Venstre vil derfor arbeide for samferdselstiltak som dekker samfunnet og næringslivets sine transportbehov på en effektiv, trafikk sikker og miljøvennlig måte. Folk skal kunne arbeide og bo der de ønsker.

Mer tilgjengelig kollektivtrafikk, der folket bor

De fleste av reisene vi gjør er daglige reiser over korte avstander. God kollektivtransport er avgjørende for at vi også i framtiden skal ha velfungerende sentra, og for at vi skal nå klimamålene. Venstre vil øke kollektivsatsingen betraktelig slik at det i praksis blir mulig å pendle med kollektivtransport til alle de store bo- og arbeidsplassområdene i fylket.

Venstre vil:

- ✓ videreutvikle TIMEkspresen langs E 39, samt med bedre tilførselsruter

- ✓ at FRAM-Ung videreutvikles, og etableres i flere distriktskommuner
- ✓ senke prisen gradvis for ungdomskortet
- ✓ utvide aldersgrensen på ungdomskortet til 25 år
- ✓ jobbe for å gjøre studentkortet sonefritt
- ✓ at samme kollektivkort skal kunne brukes på alle typer kollektive trafikkmidler som mottar støtte fra det offentlige, på tvers av fylkesgrensene
- ✓ sikre gode pendlerruter mellom arbeidssentra i Møre og Romsdal
- ✓ etablere kollektivtilbud allerede fra starten av ved utbygging av nye boområder
- ✓ styrke kollektivtilbudet i utkantene
- ✓ legge til rette for utbygging av ladestasjoner for elbiler og hydrogenlastebiler

Vei, ferge, hurtigbåt og sykkel

Et godt transportnett er viktig for å forflytte både personer og gods til og fra de ulike områdene i vår region. Skal vi klare å videreutvikle næringslivet, må vi ha gode transportløsninger over alt i fylket, samt til og fra Møre og Romsdal. Vi er alle avhengige av gode og trygge veier, og vi må derfor gjøre noe med vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegnettet. Flere strekninger betjenes i dag av ferger og for noen er ferger eneste transportmetode til og fra. Venstre ønsker et reelt og forpliktende statlig spleiselag for å sikre lav- og nullutslippsferger i fylket.

Tilrettelegging for syklende er et svært viktig miljøtiltak og Venstre vil støtte opp om tiltak som fremmer sykling i hverdagen. For å skape attraktive og bærekraftige byer i fylket, må det satses særlig på kollektivtrafikken i byene i fylket. Det er her de store reisestrømmene går. Ved å få en større del av de daglige reisene inn til byene over på kollektivtransport, frigjøres plass i transportsystemet til næringstrafikk og til dem som må kjøre bil. Og byene kan bruke plassen til å skape levende og attraktive bysentrum.

Venstre vil:

- ✓ jobbe aktivt for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegnettet i Møre og Romsdal ved større forpliktende økonomisk medvirkning fra staten
- ✓ fortsatt styrke arbeidet med rassikring av fylkes- og riksveier i Møre og Romsdal
- ✓ jobbe for å få flere godkjente døgnhvileplasser for yrkessjåfører i regionen
- ✓ holde bompengenivået på et nivå som sikrer videre vekst og utvikling for næringslivet i regionen og hindre at bompenger medfører en sosial skjevhet der du bor
- ✓ arbeide aktivt for utbygging av fergefri kyststamveg, E 39, med prioritering av prosjektene i Møre og Romsdal, i samsvar med fylkeskommunens NTP-prioriteringer/vedtak bør overføres til Nye Veier AS og bygges ut som samlet prosjekt

- ✓ at de planlagte innfartsveiene til Kristiansund, Molde og Ålesund realiseres i samsvar med framdriftsplan i NTP, og der forholdet til myke trafikanter hensyntas
- ✓ jobbe aktivt for å styrke finansieringen av planlagte veiprojekter
- ✓ jobbe for å gjenopprette godstogstrafikken på Raumabanen
- ✓ kreve mer innsats fra staten for å sikre overgang til lav- og nullutslippsferger
- ✓ at anbudskrava skal sikre en framtidsrettet standard på ferge- og hurtigbåttilbudet mht. miljø/utslippsfrie fartøy, samt tilstrekkelig kapasitet tilpasset trafikkutviklingen
- ✓ at det skal være gratis å ta med sykkel på offentlig transport
- ✓ arbeide for fortsatt satsing på gang-/sykkelveger, og et løft i utbygging av sammenhengende sykkel- og gangstier
- ✓ jobbe for etablering av bysykkel-ordninger i byene
- ✓ ha gode sykkelparkeringsanlegg ved kollektivknutepunkter
- ✓ at trafikksikkerhetstiltak skal favne vidt og omfatte flere møtefrie veier, separate gang- og sykkelfelt, samt
- ✓ holdningsskapende tiltak som flere trafikkontroller og systematisk trafikkopplæring for alle aldersgrupper
- ✓ videreføre nullvisjonen som ledetråd i fylkeskommunens trafikksikkerhetsarbeid i Møre og Romsdal
- ✓ jobbe for et autopass-billettsystem som i størst mulig grad tilpasses (best rabatterte priser) for pendlere og transportbedrifter i Møre og Romsdal
- ✓ jobbe for en ordning for å stimulere flere til å velge hurtigbåt framfor bilferge
- ✓ jobbe for at ordninga med TT-kort blir utvida i takt med en økende målgruppe
- ✓ jobbe aktivt og målretta mot målet om at 15 prosent av de daglige reisene i fylket skal foregå med kollektivtrafikk. For å få til dette kreves det en bred innsats
- ✓ jobbe for at mer av persontransporten i fylket skjer på sjøen
- ✓ fylket skal delta aktivt i utviklingen av miljøvennlig persontransport til sjøs
- ✓ jobbe for at FRAM skal bli et mobilitetsselskap
- ✓ jobbe for at FRAM tar i bruk ny teknologi og ser på nye og spennende løsninger for on- demand-løsninger i distriktene (videreutvikle Fram Flexx etter HentMeg-modellen i Sauda)

03/19 – DEN LÆRENDE REGIONEN

Bærekraftsmål nr. 4 - God utdanning

En god utdanning er grunnlaget for å forbedre menneskers liv. Alle våre innbyggere i Møre og Romsdal skal ha lik tilgang til utdanning med god kvalitet, og den skal være gratis.

Videregående skole

Møre og Romsdal skal ha en videregående skole som holder en høy faglig kvalitet og hvor elevene trives og opplever mestring. Hver enkelt elev skal kunne velge mellom skoler med ulike spesialiseringer og få undervisning tilpasset sine evner og forutsetninger. Det er derfor viktig med gode lærere, som har stor frihet til å utøve arbeidet sitt, og med gode og fleksible ordninger for kompetanseheving. Gode arbeidsforhold og mindre byråkrati må legges til grunn.

Venstre ønsker å opprettholde et bredt videregående opplæringstilbud i alle regioner slik at elevene kan gå på en skole i nærheten av hjemmet. Men i deler av fylket der elevene bor spredt kan mange oppleve at de ikke kan velge utdanningsprogrammet og fagene de helst vil. Venstre tror at større valgfrihet fører til økt motivasjon og bedre læring. I tillegg til et bredt videregående tilbud ønsker vi derfor et nettbasert fagtilbud for elever i hele fylket.

Norsk arbeidsliv vil trenge mange med yrkesfagutdanning i framtiden. Fagarbeidere er viktige for norsk konkurransevne. Derfor vil Venstre holde fram med å satse på de yrkesretta utdanningene.

Venstre vil:

- ✓ la skolene få frihet til å utvikle egne tilbud, spesialiseringer og temaskoler
- ✓ starte en e-sport linje på videregående nivå i regionen
- ✓ ha gode og fleksible ordninger for kompetanseheving, og for å rekruttere og beholde lærere (mer faglig samarbeid mellom lærere på skoleutvikling)
- ✓ styrke elevdemokratiet ved å knytte elevrådene sterkere opp til administrasjonen for å gi større medbestemmelse
- ✓ både lærebøker og digitale læremiddel skal være kjøpte inn på både nynorsk og bokmål
- ✓ sørge for gode læremidler til elevene og legge til rette for bruk av digitale verktøy i skolen
- ✓ søke om et tidsbegrenset forsøk med studiepoengmodell for studiespesialiserende linjer
- ✓ gi god basissopplæring til fremmedspråklige elever
- ✓ starte kombinasjonsklasser i alle deler av fylket
- ✓ at det utarbeides en plan for oppgradering av eldre skolebygg
- ✓ stimulere til lokalt initierte utvekslingsordninger med hovedvekt på skoler i Europa

- ✓ legge bedre til rette for elever med lang reisevei ved å bygge flere studentboliger
- ✓ legge til rette for fritt skolevalg på tvers av fylkesgrensene

Skolemiljø og forebygge frafall

Økt gjennomføring av videregående opplæring er viktig for den enkelte elev og for samfunnet. Det store frafallet i skolen er en av de største utfordringene regionen vårt står overfor. Venstre ønsker å fortsette det gode arbeid som allerede skjer på området med blant annet styrking av skolehelsetjenesten, jobbe helsefremmende og forebyggende tiltak, både med fysisk og psykisk helse og med sosiale forhold.

Innholdet i skolen må tilpasses både organisatorisk og pedagogisk for å imøtekomme frafallsproblematikken. Skolen skal være en arena for mestring. Særlig gutter må få et bedre tilpasset studieløp for å fullføre utdanningen. Det må også tilrettelegges for at det blir enklere å ta opp igjen fag på grunnskolen.

Også elever med innvandrerbakgrunn må få et bedre tilbud til grunnutdanning ved å tilby kombinasjonsklasser der hvor forholdene ligger til rette for det.

Venstre vil:

- ✓ styrke skolehelsetjenesten ved å ha flere/i det hele tatt ha skolepsykologer og helsesykepleier, slik at alle elevene har et lett tilgjengelig tilbud i skoletiden
- ✓ styrke det psykososiale skolemiljøet
- ✓ ha nulltoleranse overfor mobbing, jobbe forebyggende og ha klare rutiner for håndtering av mobbesaker
- ✓ styrke spesialundervisningen slik at elevene oppnår bedre læring og påse at regelverket for slik undervisning etterleves
- ✓ kartlegge og utveksle mer informasjon om elever mellom ungdomsskole og videregående skole
- ✓ ha en opptrappingsplan for videreutdanning i spesialpedagogikk for lærere
- ✓ arbeide for at spesialundervisning kommer tidligere i utdanningsløpet
- ✓ styrke hjem-skole-samarbeidet ved fravær for å forebygge frafall
- ✓ at skolene skal tilby elever studieverksted, der elevene kan oppsøke pedagoger for å få hjelp i ulike fag og problemstillinger
- ✓ styrke og sikre godt samarbeid mellom rådgivningstjenesten ved de videregående skolene og i grunnskolen
- ✓ fremme bruk av felles verktøy i veiledninga av førstegangssøkere til de videregående skolene

Yrkesfag og lærlinger

De yrkesfaglige studieretningene i den videregående skolen er det viktigste satsingsområdet for Venstre i denne perioden. Yrkesfag representerer en av de viktigste kildene til næringsutvikling og nyskaping i Møre og Romsdal, samstundes som utfordringer knytte til frafall er størst i denne delen av opplæringa. Venstre vil øke fokuset på arbeidstrening og nyetablering ved å styrke samarbeidet med det lokale næringslivet og satse videre på elevvirksomheter og gründerkurs. En god dialog mellom skolene og næringslivet må bidra til at også nærings- og arbeidslivet sine behov er relevant ved vurderinga av kva opplæring som skal bli tilbudt. En sentral del av dette er å styrke elevene sine muligheter for integrert praksisopplæring i bedrift. Elever på yrkesfag må få anledning til en mer fleksibel læretid, både med tanke på hvordan læretida blir lagt opp, og når det gjelder tidspunkt. Alle elever bør få lærlingplass, og oppfølginga av den enkelte lærling må bli betre.

Venstre vil:

- ✓ vurdere å stille krav om bruk av lærlinger til bedrifter som gjennomfører anbudsoppdrag for fylkeskommunen
- ✓ skaffe flere lærlingeplasser og ha gode rutiner for oppfølging av lærebedrifter for å redusere frafall og bortfall i lærlingperioden
- ✓ at fylkeskommunen skal ta inn flere lærlinger
- ✓ ha mer veksling mellom opplæring i skole og bedrift fra første året på yrkesfaglige studieretninger
- ✓ ha tett samhandling med partene i arbeidslivet for å sikre samsvar mellom næringslivets behov for arbeidskraft og det utdanningstilbudet som gis av fylkeskommunen
- ✓ samarbeide med lokalt næringsliv for å oppdatere utstyrsparken til yrkesfagene i den videregående skolen

Studieforberedende opplæring - Høgskole

Den studieforberedende opplæringa i Møre og Romsdal kan styrkes gjennom bedre samarbeid med de høyere utdanningsinstitusjonene i fylket. Venstre vil gjøre det enklere for skolene å gjøre bruk av kompetanse fra universitetet og høgskoler, for eksempel gjennom å gi skoleelever anledning til å følge undervisning på høyere nivå. Studierådgivinga må ha kontakt med de høyere utdanningsinstitusjonene og næringslivet. I tillegg er det viktig med et større fokus på entreprenørskap og nyetablering, og med det å sikre at elevene er bevisste om hvordan de skal omsette kunnskap til praktisk nytte og egen utvikling.

Venstre vil støtte opp under de etablerte miljøene for høyere utdanning i Møre og Romsdal: Volda, Ålesund og Molde. Venstre vil videreutvikle campus Kristiansund.

Venstre vil:

- ✓ ha økt satsing på høyere utdanning ved Høgskulen i Volda, NTNU i Ålesund, Høgskolen i Molde og Høgskolesenteret i Kristiansund /Campus Kristiansund

- ✓ løfte høyere utdanning i fylket
- ✓ styrke fagskoleutdanningen i Møre og Romsdal
- ✓ tilrettelegge for økt bygging av studentboliger, og øke dekningsgraden av studenter i studentbolig til 20 prosent
- ✓ styrke samarbeidet mellom skolene og de høyere utdanningsinstitusjonene
- ✓ øke fokuset på entreprenørskap og nyetablering i skolen
- ✓ ha elevbedrifter på alle videregående skoler
- ✓ forbedre studierådgivinga

Den livslange skolen

Venstres mål er at færre mennesker blir stående utenfor arbeidslivet fordi de mangler grunnleggende utdanning eller fordi de ikke får mulighet til å omstille seg til nye arbeidsoppgaver. Vi vil derfor ha et bredt tilbud til voksne mennesker som trenger grunnutdanning, omskolering eller relevant arbeidstrening.

Livslang læring må bli en realitet. Venstre vil legge til rette for læring både i regi av offentlig, privat og frivillig sektor. Ulike tilbud må både synliggjøres og samordnes bedre enn i dag, og Venstre vil derfor ha en full gjennomgang av voksenopplæringstilbudet.

Venstre vil:

- ✓ fjerne aldersgrensen for rett til videregående opplæring
- ✓ støtte desentraliserte utdanningsopplegg fra høyskoler og universitet
- ✓ gjøre det enklere å kombinere arbeidssøking og utdanning

04/19 – DEN AKTIVE REGIONEN

Bærekraftsmål nr. 3 - God helse

"Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder".

For at dette bærekraftsmålet skal nås må barnefattigdom, dårlige levekår, psykisk helse og rus samt andre store helseutfordringer håndteres.

Venstre vil se på god helse som vår felles evne til å møte hverdagens krav og utfordringer på en god måte. Venstre har stor tro på helseeffekten av bred kultur deltakelse både under selve aktiviteten/opplevelsen og langtidseffekt samtidig som dette vil bidra til et inkluderende, meningsfylt og trygt samfunn. Å kunne engasjere seg i frivillige lag og foreninger med basis i lokalmiljøet, kultur, historie og tradisjoner skaper aktivitet, tilhørighet og identitet.

Naturen i Møre og Romsdal gir gode muligheter til fysisk aktivitet og friluftsliv som er viktige forutsetninger for folkehelse og trivsel.

Folkehelse

En sosial og liberal folkehelsepolitikk handler om å gi alle mennesker muligheten til å kunne velge å leve sunne og aktive liv. God folkehelse bør bli en gjennomgående del av hver enkelt persons hverdag.

For at innbyggerne i Møre og Romsdal skal trives og forbli friske må tilnærmingen til folkehelse være helhetlig. Vi skal sikre gode kulturtilbud for barn og ungdom og sørge for at de får et fellesskap og hindre at noen faller utenfor. Vi må også benytte oss av, og sikre tilgangen til, den fantastiske naturen rundt oss for å sikre god fysisk helse.

Venstre vil:

- ✓ vektlegge psykisk helse i folkehelsearbeidet
- ✓ jobbe for å ansette flere helsesøstre tilgjengelig på den videregående skolen
- ✓ arbeide systematisk med gjeldende faginstanser for å skape tillit mellom politi, kommunens ungdomsarbeid, og skolen, og fange opp problemer relatert til rusmidler på et tidlige tidspunkt med sikte for å gjøre skolen til et trygt område for elevene, fritt for narkotika
- ✓ arbeide for tiltak som får flere til å bruke sykkel for eksempel ved å legge nasjonale sykkelveger innom fylket
- ✓ bidra til at nye boligområder og nærmiljø får god tilgang på friluftsmuligheter
- ✓ tilrettelegge bedre for at folk kan bevege seg i og nyttiggjøre seg av naturen
- ✓ gi forutsigbare tilskudd til friluftsrådene for tilrettelegging og aktivitet, samt utstyr til effektiv drift og forvaltning av friluftsområder
- ✓ påse at utsatte grupper med rett til gratis tannbehandling blir prioritert
- ✓ gjennomgå refusjonsordningene for tannhelseutgifter med sikte på å inkludere lavinntektsgrupper og innføre en høykostnadsbeskyttelse

Frivillighet

Venstre er opptatt av å sette frivillige lag og foreninger fri fra byråkrati og offentlig styring, slik at frivilligheten kan blomstre på egne premisser.

Engasjement i frivillige lag og foreninger har stor betydning både for samfunnet og for menneskene som deltar.

Venstre vil:

- ✓ prioritere barne- og ungdomsorganisasjonene

- ✓ avbyråkratisere tilskuddsordningene for frivillige organisasjoner
- ✓ skape gode og forutsigbare rammevilkår for frivillige lag og organisasjoner
- ✓ gjøre fylkeskommunale lokaler tilgjengelige for frivillige organisasjoner
- ✓ ta initiativ til samarbeid mellom det private, fylkeskommunen og frivilligheten

Kultur og idrett

Kultur og idrett skal være viktige element i utviklingen av et attraktivt Møre og Romsdal med høy livskvalitet for innbyggerne. Et godt kultur- og idrettstilbud gir den enkelte en tilhørighet og en identitet. Venstre vil at kultur og idrett skal være til for å utfordre mennesker og gi de en mestringsfølelse. Alle i Møre og Romsdal skal ha tilgang til et mangfold av kulturopplevelser av høy kvalitet, og vi mener at kultur og idrett er det beste tiltaket for å sikre våre innbyggere en god mental helse og forebygge utenforskap. Venstre vil bidra til et aktivt kultur- og idrettsliv for å skape et inkluderende, meningsfylt og trygt samfunn.

Venstre vil:

- ✓ styrke mangfoldet i idretts- og friluftaktiviteter ved å støtte allsidige tiltak i nærmiljøet og uorganisert idrett
- ✓ støtte bredden i idrettsarbeidet i kretser og klubber, samt turistforeningene og andre frilftsorganisasjoner
- ✓ legge til rette for interkommunale anlegg
- ✓ bidra til at det gjennomføres internasjonale idrettsarrangementer i Møre og Romsdal.
- ✓ videreføre talentutvikling innenfor et bredt spekter av idretter gjennom det arbeidet som drives på toppidrettslinjene i de videregående skolene
- ✓ at det skal være et prinsipp at beslutninger om idrett skal bestemmes så lokalt som mulig
- ✓ innføre/styrke tilskuddsordning for at lokale organisasjoner og idrettslag skal vedlikeholde turstier
- ✓ videreføre «Den kulturelle skolesekken»
- ✓ utvikle Møre og Romsdal til en attraktiv region for produksjon av langfilm
- ✓ støtte historiske spel
- ✓ realisere opera, og kulturhuset i Kristiansund
- ✓ styrke samarbeidet med kommunene i kulturminnesaker
- ✓ styrke potten til nasjonale kulturminner
- ✓ utvide tilskudd til å sikre et representativt utvalg av verneverdige bygg og kulturmiljøer

- ✓ videreutvikle bibliotekene som arenaer for læring, debatt, opplevelse, og fantasi
- ✓ jobbe for å digitalisere bøker skrevet av forfattere fra Møre og Romsdal
- ✓ styrke museenes forsknings- og formidlingskompetanse
- ✓ utvide og opplyse om ordningen med kulturelt klippekort for lavinntektsfamilier
- ✓ sørge for at informasjon om kulturarrangementer blir lettere tilgjengelig for folk flest
- ✓ styrke kulturtilbudet av og for ungdom, som for eksempel Ungdommens Kulturmønstring
- ✓ videreføre den kulturelle spaserstokken

05/19 – DEN GRØNNE REGIONEN

Bærekraftsmål nr 14- Liv under vann

"Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling"

Det er verdenshavene – deres temperatur, kjemi, strømninger og liv – som driver de globale systemene som gjør det mulig for mennesker å leve på jorda. Regn, drikkevann, været, klimaet, mye av maten vår og til og med lufta vi puster inn er til syvende og sist regulert av havet.

Marine næringer er viktige for å dekke økende etterspørsel etter mat, energi og medisin i framtiden. Slik byr havet også på muligheter for nye arbeidsplasser og økonomisk vekst. Styrke den generelle kunnskapen om livet i havet med bl.a. økt fokus på formidling for å sikre at vi ivaretar havet bærekraftig også for fremtiden.

Reint hav og reine vassdrag

Venstre erkjenner at klimaendringene krever umiddelbar handling, og mener klima og miljø må stå høyt på agendaen for å sikre framtidige generasjoners frihet. Møre og Romsdal sitter på uvurderlig kompetanse og kan bli ledende i omstillingen fra et fossilt til et fornybart samfunn. Det skal være enklest og billigst å velge miljøvennlig.

Vår rene og produktive kyst har en stor naturrikdom, og har gitt Norge et fantastisk grunnlag for fiskeri og sjømatproduksjon. Hvis vi forvalter kystlinjen, fjordene og de marine ressursene våre på riktig måte, vil dette kunne foregå i all overskuelig framtid.

Skipstrafikken og petroleumsvirksomheten øker risikoen for uhell og skadelige miljøkonsekvenser. Mikroplastutslipp fra maling av skip har en større miljøfaktor enn tidligere antatt. Mikroplastutslipp fra industrimaling er nest etter dekk på verstinglista til Miljødepartementet.

Deponering av utslipp fra gruveindustrien i fjordbunnen er en trussel mot fjordmiljø, gyteområder og sjømattrygghet, som dermed truer selve grunnlaget for norsk sjømatnæring. Derfor vil Møre og Romsdal Venstre ha en sterk oljevernberedskap og totalforbud mot nye sjødeponier.

Venstre vil:

- ✓ støtte og stimulere til å ta i bruk ny teknologi for opprydding og rensing av plast i havet
- ✓ opprette en ordning for innmelding av tapte fiskeredskaper for kommersielle aktører, samt innføre en tydelig merking av fiskeutstyr.
- ✓ totalforby sjødeponi av gruveavgang, og avslutte eksisterende deponier
- ✓ sikre at brønnplugging blir gjennomført når oljeselskapene forlater sine felt på norsk sokkel
- ✓ forby utskiftning av ballastvann i sårbare områder og kreve rensing
- ✓ styrke oljevernberedskapen, havariberedskapen, slepebåtkapasiteten og overvåkingen av kystmiljøet
- ✓ nei til oljeledning og oljeboring i Mørefeltet og andre sårbare områder utenfor kysten vår
- ✓ jobbe for å innføre en merkeordning og panteordning på utstyr i hav- og fiskerinæringen
- ✓ videreutvikle og forvalte en marin renovasjonstjeneste/skjærgårdtjeneste for Møre og Romsdal
- ✓ styrke forskningen på fjordsystemene som unike marine økosystem
- ✓ legge til rette infrastruktur i havnene for å gjøre det mulig med grønn cruisenæring i fjordene
- ✓ styrke forskningen på fjordsystemet og bærekraftig turisme
- ✓ ha en sterkere veiledning til kyst- og fjordkommunene om lokal forvaltning av marine ressurser, bl.a. bruk av lokale vernesoner for gytefelt og kysttorsk
- ✓ sikre utvikling av en bærekraftig havbruksnæring som tar vare på miljøet i havet og havbunnen, uten at havet får tilført for mye næringssalter, organisk materiale og legemidler som skader flora og fauna
- ✓ arbeide for at Atlanterhavsparken får nasjonal status som akvarium og marint formidlingscenter
- ✓ ha ytterligere satsing på grønn skipsfart
- ✓ forsterke satsingen på økte grønne krav til nye skip (ferjer mv)

Gjenvinning og gjenbruk av avfall

Utviklingsscenarier tilsier at mennesker vil ha et større forbruk i framtida og at avfallsmengden kommer til å bli større.

Avfallsindustrien kommer også til å ha et større fokus framover på vårt avfall og vi som forbrukere må starte med å sortere i flere kategorier for at miljø- og ressursbelastningen skal bli minst mulig.

Forbruket av handel er dessverre preget av produkter med kort levetid. Mye av dette er produkter av plast og vi både vasker, kaster og kvitter oss med makroplast, mikroplast og plastfibre rett ut i havet hver dag. Vi vil at avfall skal gjenbrukes i størst mulig utstrekning, resirkuleres og til slutt gjenvinnes.

Venstre vil:

- ✓ arbeide for å få bort plastbruk i kosmetikk
- ✓ innføre plastavgift. Vi må arbeide for å hindre at plast kommer på avveie
- ✓ oppfordre til nye panteordninger av plast som er vanlig å finne i naturen
- ✓ ansvarliggjøre fiskeindustrien for avkapp ut i naturen
- ✓ få på plass havneplaner med et fokus på avfallshandtering og gratis deponering fra skip
- ✓ få på plass og jobbe for at «fishing for litter» blir etablert ved alle store havneanlegg
- ✓ fase ut mikrogranulat fra kunstgressbaner og få på plass løsninger som vil samle opp mikrogranulatene
- ✓ få på plass ordninger der næringslivet får veiledning og informasjon om hvordan de skal håndtere plastavfall fra egen produksjon
- ✓ legge til rette for at ulike miljø får bidra med sin marine kompetanse for å hente opp marin forsøpling fra havbunnen

Klima, miljø og naturvern

Menneskeskapt klimaendring og tap av natur og arts mangfold er vår tids største utfordringer og krever en radikal omstilling av samfunnet og justering av vår adferd. Å kutte klimagassutslipp, bevare naturen og forvalte jordens ressurser på en bærekraftig måte er nødvendig for å sikre jorda for generasjonene som kommer etter oss, men innebærer også nye muligheter for god livskvalitet og verdiskaping.

Alle i Møre og Romsdal har rett til ren luft, rent vann og tilgang på gode og sammenhengende naturområder. Det må derfor legges godt til rette for å kunne leve miljøvennlig i regionen. Naturen må være tilgjengelig for alle. Bevaring av større naturområder med liten grad av tekniske inngrep er en forutsetning for innbyggernes naturopplevelser og for biologisk mangfold.

Venstre vil:

- ✓ jobbe for å beholde våtmarksområder og områder som er merket med RAMSAR
- ✓ bruke planverket for å sikre biologisk mangfold, kulturlandskap, lokal byggeskikk og verdifulle kulturminner
- ✓ ha en nullvisjon for nedbygging av dyrket og dyrkbar matjord
- ✓ tilrettelegge for gyting i elver og vassdrag for å sikre bærekraftige stammer av sjøørret og laks

- ✓ utforme en verneplan for myrer og våtmark i Møre og Romsdal
- ✓ utforme en regional plan for vern av arter som står i fare for å bli rødlistet
- ✓ oppgradere og optimalisere eksisterende utbygde vassdrag framfor å ha nye store vannkraftutbygginger
- ✓ ha planer for opprydning av miljøgifter i havneområdene i hele fylket
- ✓ begrense byggingen av skogsveier for å bevare urørt natur
- ✓ øke satsinga på utbygging og utvikling av fornybar energi
- ✓ prioritere biodrivstoff fra avfall og anna, framfor biodrivstoff laga av mat
- ✓ trekke fylkeskommunens investeringer ut av fossil energi
- ✓ at minst 20 prosent av investeringskapitalen til fylkeskommunen er i grønne verdipapir
- ✓ sikre at linjeføring av energi på land gjøres på en skånsom måte for å unngå konflikter med naturvern hensyn og reiseliv
- ✓ bruke ENOVA til å erstatte fossil energi med fornybar energi og oppnå kutt i klimagassutslipp